

בס"ד. שיחת יום ד' ב' בשלח, יו"ד שבת, ה'תשכ"ה.

בלתי מוגה

א. בנוגע ליום הילולא והסתלקות — שזוהי ענינה של התוועדות זו הקשורה עם יום ההילולא של רבינו נשיאנו, כ"ק מו"ח אדמו"ר — מבואר בריבוי מקומות בחסידות, ש"כל עמל האדם שעמלה נפשו בחייו" (שבזה הי' "מונח", וזה הי' העיקר בחייו עלי אדמות, כשנשמתו היתה בגוף כאן למטה), הנה ביום ההסתלקות — וכן מידי שנה בשנה, כשחוזר יום זה "לתקופת השנה", שזהו "מעין" (או יותר מ"מעין") מה שהי' בפעם הראשונה — הרי זה עולה למעלה, אבל באופן ש"מתגלה ומאיר בבחי' גילוי מלמעלה למטה"¹.

וכפי שמצינו שנתפרש לראשונה בנוגע ליום הילולא — בנוגע לרשב"י — שאז ראו במה התבטא הענין שלו: "בחד קטירא אתקטרנא"², היינו, שעמד בקישור והתחברות ויחוד עם אלקות, עם הקב"ה, וענין זה הי' אז בגלוי, עד שכולם ראו זאת, ושמעו גם בדיבור, כמסופר בזהר³ שסיים אז בתיבת "חיים".

ועד"ז מובן גם בנוגע לבנ"י בכלל, ובפרט צדיקים, ואצל מי שהוא צדיק יותר, הרי זה בגלוי יותר.

ובהקדמה — שבנוגע לכל אחד מישראל נאמר "ועמך כולם צדיקים"⁴, ומזה מובן שכן הוא אצל כל אחד מישראל.

אבל, כיון שמדריגת צדיק שבו היא מצד פנימיות נפשו (אלא, שענין זה הוא אצלו ככח הקרוב לפועל, היינו, שיכול תמיד לגלות זאת, עד למחשבה דיבור ומעשה, אם רק ירצה באמת), הרי גם ביום ההסתלקות שלו ישנו ענין זה באותו אופן כפי שעומדת מדריגת צדיק שבו;

ואילו מי שענין ה"צדיק" שבו הוא בגלוי, הנה גם ביום ההסתלקות והילולא שלו ישנו ענין זה בגלוי, כשם שמדריגת צדיק שבו היא בגלוי. ומזה מובן גם בנוגע לנשיאי חב"ד, שעיקר ענינם עלי אדמות הי'

(2) זח"ג רפח, א.

(3) שם רצו, ב.

(4) ישעי"ס, כא. וראה סנהדרין ר"פ חלק.

(1) תניא אגה"ק סכ"ח. וראה בארוכה

סידור (עם דא"ח) שער הל"ג בעומר (דש).

סע"ב ואילך).

להמשיך ולהביא רזי תורה בגלוי, ועד באופן שיגיע גם ל"חוצה" — שאצלם צריך להתבטא "יום ההילולא" בענין של חסידות, כפי שנמשך ובא ב"אותיות" שמוכנים אפילו למי שנמצא ב"חוצה"; וכיון שמדובר אודות נשיא, הרי מובן, שענין זה צריך להתפשט באותו יום לכל אלו שיש להם שייכות אליו, ובנוגע לנשיא הדור — הרי זה כל הדור.

ב. וענין זה רואים במאמר חסידות שרבינו בעל ההילולא הוציא לאור כדי שילמדו בעשירי בשבת תש"י, שהי' יום ההסתלקות שלו: בהתחלת המאמר⁵ מדובר אודות ענינו של צדיק — להמשיך את הענין ד"באתי לגני", "לגנוני, למקום שהי' עיקרי בתחילה כו", היינו, להמשיך אלקות למטה.

וממשיך ומקשר זאת עם ענין ההמשכה בגן עדן כו'.

ובסיום המאמר⁶ — כפי שבודאי שמו לב כולם, אולי מיד בשבת של יום ההילולא עצמו, ועאכו"כ בשנים שלאח"ז⁷ — מביא את דברי המדרש¹⁰ "אין אדם שליט לומר המתינו לי עד שאעשה חשבונתי ועד שאצוה לביתי כו", והיינו, שכיון שאין האדם יודע עת פקודתו, צריך להיות אצלו החשבון כדבעי בכל יום שמתבונן בזה, וזהו סיום וחותם המאמר שנתן ללמוד — ברכים ובתפוצות ועד לחוצה — ביום זה שהי' יום פקודתו, להתעלות למעלה יותר — להיות "עומד ומשמש במרום"¹¹. ונמצא, שמאמר זה, מהתחלתו עד סיומו, כולל את כל מהלך חיי האדם עלי אדמות (לא רק תקופה מסויימת בחיים יהודיים) — החל מירידת הנשמה למטה, שזהו הרגע הראשון של חיים יהודיים, ועד לרגע של יום פקודתו, שבו חוזרת הנשמה לגן עדן (לא "עולם הבא", אלא ג"ע, שאין פלוגתא מהו ענינו (כמו בנוגע לעוה"ב)¹², אלא הכל מודים שענינו הוא שכר העבודה בזמן שהיתה הנשמה בגוף).

ג. ומבאר במאמר, שהתכלית היא לעשות לו ית' דירה בתחתונים¹³ — לא לבחי' ממכ"ע, שזוהי דרגת האלקות כפי שבאה במדידה והגבלה,

5 ד"ה באתי לגני ה'שי"ת (סה"מ תש"י) 11 סוטה יג, סע"ב (לגירסת הרמב"ם בהקדמתו לפיהמ"ש (ד"ה כי כל מצוה)). וראה 111 ואילך).
 6 שה"ש ה, א.
 7 שהש"ר עה"פ. וש"נ.
 8 שם ע' 118.
 9 ראה גם תו"מ חל"ח ע' 24.
 10 דב"ר פ"ט, ג.
 11 ראה תו"מ ח"מ ע' 245. וש"נ.
 12 ראה תנחומא בחוקתי ג. נשא טז.
 13 ב"ר ספ"ג. במדב"ר פ"ג, ו. תניא רפ"ו. ובכ"מ.

— שגם ענין זה הוא בכחו של הקב"ה, שיכול להגביל את עצמו שיראו עניני אלקות באופן של מדידה והגבלה; וזוהי גם כללות ההוראה ש"אין סומכין על הנס"¹⁴, וכמ"ש¹⁵ "וברכך ה' אלקיך בכל אשר תעשה", היינו, שצריכה להיות עשי' בדרך הטבע —

אלא באופן ש"אסתלק יקרא דקוב"ה בכולהו עלמין"¹⁶ — לא "אסתלק" מלשון סילוק והעלם, אלא שנמשך למטה גילוי אור נעלה יותר¹⁷, כפי שמבאר שזהו "אור הסוכב כל עלמין שאופן המשכתו בבחי' סוכב ומקיף בכל העולמות בשוה", היינו, כפי שאלקות הוא למעלה מכל מדידות והגבלות, כולל גם ההגבלות שמעמידה התורה.

וממשיך לבאר, שעשיית הדירה לו ית' — שזהו הענין ד"באתי לגני, לגנוני" — היא ע"י הענין ד"ושכנתי בתוכם"¹⁸, שלפי הפירוש הפשוט קאי על המשכן, שממנו מתפשט אח"כ בכל העולם, אבל בתושבע"פ מדייקים רבותינו ז"ל¹⁹: "בתוכו לא נאמר אלא בתוכם, בתוך כל אחד ואחד", היינו, שעשיית העולם לדירה לו ית', באופן שבה יהי גילוי אלקות למעלה ממדידה והגבלה, היא — בתוך כל אחד ואחד, שבונה אצלו משכן ומקדש בחייו הפרטיים, בנפשו פנימה, ועד שחודר גם את הגוף.

וכיון שבעל ההילולא מבאר במאמר ליום הסתלקותו, שהכוונה בהענין ד"ושכנתי" היא לדרגת האלקות שלמעלה ממדידה והגבלה — הרי זה קשור עם המשך המאמר, "ושכנתי בתוכם", "בתוך כל אחד ואחד" — שגם עבודת האדם צריכה להיות באופן שלמעלה ממדידה והגבלה, וכפי שמבאר במאמר²⁰ שזהו"ע של שטות דקדושה, למעלה ממדידה והגבלה, והיינו, שאין זה באופן שמודד כמה צריך ללמוד, וכמה צריך ליתן לצדקה, ומכאן והלאה אין הענין שייך אליו, אלא אדרבה — הסדר הוא להיפך: ענינו הוא אלקות, תורה ומצוות, ומה שנשאר — מיועד עבור כל שאר צרכיו.

ד. אך לכאורה נשאלת השאלה: כיצד יכול לדרוש מעצמו עבודה כזו, בשעה שידע איניש בנפשי' שאתמול עשה ענינים כאלו שהם להיפך מזה?!

18) תרומה כה, ח.	14) ראה פסחים סד, ב.
19) ראה אלשיך עה"פ. של"ה סט, א.	15) פ' ראה טו, יח.
ועוד.	16) ראה זח"ב קכח, ב.
20) סה"מ שם ע' 117 ואילך.	17) ראה תו"א ס"פ ויקהל — הובא
	בהערות כ"ק אדמו"ר שליט"א בסה"מ שם.

אך הענין הוא — כמבואר בהתחלת המאמר, שבתחילה היתה עיקר שכינה בתחתונים, אבל לאח"ז, ע"י חטאים ועוונות של בני אדם, פעלו היפך הענין דשכינה בתחתונים, ואעפ"כ, חזרו והמשיכו את השכינה למטה, וביטלו את הענינים הבלתי-רצויים שנעשו ע"י החטא.

וכפי שמביא במאמר לשון המדרש¹ — שע"י החטאים "נסתלקה השכינה מהארץ לרקיע .. מרקיע הא' לב' וג' וכו'", עד לרקיע השביעי, "ואח"כ עמדו שבעה צדיקים והורידו את השכינה למטה .. עד כי משה שהוא השביעי, וכל השביעין חביבין²¹, הורידו למטה בארץ" — במשכן, ועל ידו — בכל העולם.

והרי "אתפשטותא דמשה בכל דרא ודרא", וכמבואר בתיקוני זהר²² שאין הכוונה ליחידי סגולה בלבד, אלא "עד שתין רבוא", וכיון ש"כללות ישראל הם ששים רבוא נשמות פרטיות", וכל השאר הם ענפים שלהם²³, הרי מובן, שהענין ד"אתפשטותא דמשה בכל דרא ודרא", שהוא "עד שתין רבוא", ישנו אצל כל אחד מישראל שבדור.

ולכן, מבלי הבט על מעמדו ומצבו אתמול, אפילו אם נדמה לו שהי' ענין של חטא שסילק את השכינה מלמטה למעלה — יש בכחו, ע"י בחי' משה שבנפשו²⁴, שישנו בכל דרא ודרא ובכל אחד ואחד, לפעול הענין ד"ושכנתי בתוכם" "בתוך כל אחד ואחד", ועי"ז — בכל העולם; עליו רק להעמיד את עצמו באופן העבודה של שטות דקדושה, למעלה ממדידה והגבלה, ואז ישכין שכינתו ית' בתחתונים, וגם בעצמו. ו"באור פני מלך חיים"²⁵ — שימשך חיים רוחניים, וחיים גשמיים, ועד לבני חיי ומזוני רויחי, למטה מעשרה טפחים.

* * *

ה. כ"ק אדמו"ר שליט"א התחיל בעריכת "הדרן" על מסכת מכות²⁶, והמשיך בו בכמה שיחות במהלך ההתוועדות — ה"הדרן" י"ל בפ"ע²⁷.

* * *

<p>(25) משלי טז, טו. (26) או כפי שנקראת בלשון העולם: מלקות. (27) בשילוב המשכו בשיחת ש"פ בשלח, י"ג שבת — נדפס לקמן ע' 186 ואילך.</p>	<p>(21) ויק"ר פכ"ט, יא. (22) תס"ט (קיב, רע"א. קיד, רע"א). וראה תניא אגה"ק ביאור לסז"ך בסופו. (23) תניא פל"ז (מח, א). (24) ראה תניא פמ"ב.</p>
---	---

ו. בימים אלו נדפס חלק שני מה"זכרונות" של בעל ההילולא²⁸ (שרשמם בלשון הקודש, ותורגמו (לאידית) ע"י העורך מעקלער, ועתה יצאו לאור בספר) — באופן שמצוי יותר לכל, וכפתגם הצ"צ (שנמסר ע"י רבינו נשיאנו²⁹) שדבר שבדפוס הוא לדורות — שבו ישנם סיפורים, הוראות ותורות, וביניהם גם תורות מהבעש"ט, ואחת מהם³⁰ היא:

כתיב³¹ "יורדי הים באניות עושי מלאכה במים רבים". בתיבת "אני" יש ב' פירושים: אני' — ספינה, אני' — מספר. "יורדי הים" קאי על הנשמה היורדת להתלבש בגוף, שהוא בדוגמת הים, כמו מי הים מכסים על מה שבתוכם, כן הגוף מכסה על הנשמה האלקית שבתוכו. וביורדי הים, היינו בנשמות היורדות, יש ב' אופני ירידה: יש ירידה הגם שהיא ירידה בים, בכל זה יש לו ספינה³², והוא חינוך וסביבה של בני תורה ושומרי מצוה, אבל ישנה ירידה של תאני' ואני' — הנשמה היורדת בגוף של ישראל שאינו בסביבה של בני תורה ושומרי מצוה. אבל ישנם ה"עושי מלאכה במים רבים", והם אלו הנשמות שצריכות לרדת לים, לעשות מלאכה גם "במים רבים", להציל את אלו הנשמות אשר ירדו בתאני' ואני' (עכ"ל).

ז. וביאור הדברים בפרטיות יותר:

ובהקדמה — שב' הפירושים שבתבת "אני": הפירוש הפשוט — ספינה, והפירוש מספר ("קלאַגן"), מלשון "תאני' ואני"³³ — שייכים זל"ז³⁴, כי, תיבת "אני" היא בלשון הקודש, שאינו ככל הלשונות שבני-אדם הסכימו עליהם, אלא לשון שבו ניתנה התורה למעלה למטה³⁵, ומזה מובן, שיש קשר ושייכות בין שתי המשמעויות שבתבת זו.

ועפ"ז מפרש הבעש"ט מ"ש "יורדי הים באניות":

"יורדי הים" — קאי על הנשמה שנמצאת למעלה, "חצובה מתחת כסא הכבוד"³⁶, ואח"כ יורדת "מאיגרא רמה לבירא עמיקתא"³⁷, עד

28) ראה גם מכתב ד' שבת שנה זו (אג"ק ב, ה. חכ"ג ע' שיה); ח' שבת שנה זו (אג"ק מילואים).
 29) אג"ק שלו ח"ב ע' שפב.
 30) ספר הזכרונות ח"ב ע' 427. וראה גם שם ע' 27 ואילך.
 31) תהלים קז, כג.
 32) ראה גם תו"מ חט"ז ע' 19. וש"נ.
 33) לשון הכתוב — ישע"י כט, ב. איכה
 34) ראה גם תו"מ חמ"א ע' 296. וש"נ.
 35) ראה פרדס (שכ"ב פ"א) ושל"ה (יא, א) — הובא בתו"א משפטים עה, רע"א. וראה גם אג"ק אדמו"ר מהורש"ב ח"ב ע' תתטז ואילך.
 36) ראה זח"ג כט, ריש ע"ב. ובהנסמן בנצו"ז לזח"א קיג, א.
 37) ע"פ לשון חז"ל — חגיגה ה, ב.

שמתלבשת בגוף בעוה"ז הגשמי, שהוא כמו "ים" שיש בו "מים רבים"³⁸, ויש צורך בזהירות ("באִוָּרְעָנִישׁ") שלא לטבוע ב"מים רבים", ולהבטיח ש"מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה"³⁹, ה"אהבה שהקב"ה אוהב לישראל"⁴⁰, והאהבה שישראל אוהבים את הקב"ה⁴¹.

ו"יורדי הים" — הנשמות שבאים למטה — הם "באניות", בב' אופני "אני":

יש נשמות שאופן ירידתם בגוף, גידולם וחינוכם, הוא כמו ירידה ב"אני", "ספינה", שמגינה על מי שנמצא בה שלא יוזק ממי הים, ואדרבה: ע"י ה"אני" יש ביכולת "יורד הים" לנסוע ולהגיע למחוז חפצו, והיינו, שירידה זו היא צורך עלי' — לפעול הענין ד'ושכנתי בתוכם'¹⁸, לעשות לו ית' דירה בתחתונים¹³.

אך יש נשמות שירידתם בגוף היא באופן של "תאני" ואני", היינו, שלא זו בלבד שהגוף אינו מסייע למילוי השליחות בעולם, אלא עוד זאת, שגורם לו צרות ומספד כו' — היפך מילוי השליחות.

ועז"נ בהמשך הפסוק "עושי מלאכה במים רבים" — שישנם אלו שהשליחות שלהם היא להתעסק עם אלו שנמצאים "במים רבים", לעזור ולסייע להם, שלא זו בלבד שלא יטבעו במי הים, אלא יהיו "יורדי הים" כדבעי.

ח. וזוהי גם הוראה כללית בנוגע לאופן ההנהגה של כל אחד מישראל:

ובהקדים, שע"פ האמור לעיל נמצא שיש ג' סוגים אצל בני": ישנם כאלו שיכולים לדאוג לעצמם, ודיים שיפקיעו את עצמם; ישנם כאלו שאינם יכולים לדאוג אפילו לעצמם, ועאכו"כ שאינם יכולים לסייע להזולת; וישנם כאלו שלא זו בלבד שיכולים לדאוג לעצמם ולמלא את השליחות בנוגע לעצמם, אלא השליחות שלהם היא גם להיות "עושי מלאכה במים רבים", לעזור לאלו שעלולים לטבוע "במים רבים" (ואף ש"מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה", הנה יש כאלו שזקוקים לעזר וסיוע בזה).

ולכאורה, יכול כל אחד להחליט לעצמו מהו הסוג ששייך אליו: אם הוא מאלו שהירידה לים אצלם היא באופן של תאני' ואני', כך, שהוא

(41) ראה י"ש תהלים רמז תתעד. תדבא ר' פכ"ח.

(38) ראה תו"א ר"פ נח. ובכ"מ.
 (39) שה"ש ח, ז. וראה תו"א שם.
 (40) שהש"ר עה"פ (פ"ח, ז).

בצרות, ואינו יכול לעזור אפילו לעצמו, ובודאי שאינו יכול לסייע לחבירו; או שהוא מאלו שהירידה לים אצלם היא ב"אני" כפשוטה, כך, שנוסע לבטח ומגיע למחוז חפצו בשלימות, אבל אינו חושב אודות הזולת.

ובכן: היו זמנים שבהם הי' אפשר לברר ולמצוא לאיזה סוג שייך כל אחד; אבל, עכשיו חיים אנו בזמן מבולבל, ואין אדם יכול להיות בטוח בעצמו (ועאכו"כ בזולתו), וכמארו"ל⁴² "אל תאמין בעצמך עד יום מותך", אלא הוא זקוק לעזר מחבירו; וכיון שרוצה שחבירו יעזור לו, צריך גם הוא להתנהג באופן כזה — כמ"ש⁴³ "ואהבת לרעך כמוך", או בלשון תרגום, כדברי הלל: "דעלך סני לחברך לא תעביד"⁴⁴, ומוסיף, שלא זו בלבד שזוהי אחת ממצוות התורה, מצוה גדולה, או מצוה גדולה ביותר, אלא "זו היא כל התורה כולה" — שכאשר רואה יהודי שזקוק לעזר, צריך לעזור לו, מבלי להתחשב בכך שבשביל זה יצטרך להקדיש זמן וטירחא וכיו"ב.

ולאידך גיסא, כאשר חושב שכיון ש"זו היא כל התורה כולה", יכול לוותר על כל שאר תרי"ב מצוות, ודי לו לקיים מצות "ואהבת לרעך כמוך" — אומרים לו: "ואידך פירושא הוא זיל גמור"⁴⁴, ואם לא ילמד את ה"פירוש", כל שאר תרי"ב מצוות, לא יקיים כדבעי גם מצות "ואהבת לרעך כמוך".

[וע"ד שרואים בנוגע לילד קטן, שכאשר יתנהגו עמו רק בסדר של "ואהבת לרעך כמוך", ויתנו לו כל מה שרוצה, מבלי ללמוד את ה"פירוש" של "ואהבת", במה צריכה האהבה להתבטא — הנה לא זו בלבד שלא תתקיים מצות האהבה, אלא אדרבה: "חושך שבטו שונא בנו"⁴⁵; ולאידך גיסא, כאשר לומדים את ה"פירוש" במה מתבטא האהבה — יכול להיות לפעמים שהאהבה מתבטאת דוקא באופן ההנהגה ש"שוחרו מוסר"⁴⁵].

ולכן, גם כאשר מדובר אודות מי ששייך לסוג ד"עושי מלאכה במים רבים", הנה כאשר חושב לעצמו שכיון שיש לו הצלחה בעסקנות ציבורית, שוב אינו צריך לחשוב על עצמו,

— וכאשר שואלים אותו אודות חייו הפרטיים, משיב, שהוא דואג לעולם כולו, שלא תפרוץ מלחמה רח"ל, ולא יזרקו פצצת אטום שתהרוג מליוני אנשים, ואילו בנוגע לעצמו, מהיכי תיתי, שכן, איזה תפיסת מקום יש ליחיד לגבי טובת העולם כולו —

(44) שבת לא, א.
(45) משלי יג, כד.

(42) אבות פ"ב מ"ד.
(43) קדושים יט, יח.

אומרים לו: הכל טוב ויפה; אתה אמנם "עושה מלאכה במים רבים", ומציל את כל העולם, אבל, מה נעשה עם "יורדי הים באניות" — האני' שלך, הגוף שלך, הנחת תפילין שלך, וכיו"ב, ועד"ז בנוגע לבני הבית שנמצאים בד' אמות שלך, ולא ב"מים רבים", באמצע הים, ששם הנך עוסק בהצלת העולם!... עליך לעסוק גם בדבר קטן — להציל יהודי אחד, ילד אחד; גם זה נחשב "כאילו קיים עולם מלא"⁴⁶.

ט. וזהו שכל ג' הסוגים נכללים בפסוק אחד:

אין זה באופן שיש יהודי שלומד את חציו הראשון של הפסוק: "יורדי הים באניות", ויש יהודי שלומד את חציו השני של הפסוק: "עושה מלאכה במים רבים" — שכן, "כל פסוקא דלא פסקי' משה אנן לא פסקינן ליה"⁴⁷, ובאותו פסוק ישנם כל ג' הענינים.

ולכן צריך כל אחד מישראל לעסוק בכל ג' הענינים: בחייו הפרטיים — לומד תורה ומקיים מצוות, ובנוגע לבני ביתו וסביבתו — בוחן ורואה אם ישנם כאלו שנמצאים עמו באני', אבל בהיותם באותה אני' הרי הם במעמד ומצב של "תאני' ואני'..."

וזהו אמנם האני' שלו, להיותו ראש הבית, ראש בית-הכנסת, ראש הקהילה וכיו"ב, אבל אעפ"כ, אצלו זו ספינה, ואילו חבירו שנמצא באותה אני', מפריעה לו המציאות של ה"אני'", והוא קודח בה חור... וטוען⁴⁸, שזהו המקום שלו ("זיין סיט") שקנה לפני ר"ה, ושם הוא בעה"ב במשך כל השנה כולה...

ועל זה אומרים לבעל האני', שגם הוא יושב באותה אני', והאני' אינה יכולה להיות שלימה אם יניח למישהו לקדוח בה חור, בגלל ששילם כך וכך בערב ר"ה!

ומה גם שכל יחיד מישראל הוא רבים, כדברי רבינו נשיאנו⁴⁹, ולכן יש צורך להשתדל בטובתו כו', וכשם שתמיד היו חייבים בצדקה גשמית, כך חייבים עתה בצדקה רוחנית — להיות "עושי מלאכה במים רבים". וכאשר הולכים בשליחותו של הקב"ה — הנה "שלוחי מצוה אינן ניוזקין"⁵⁰; לא יתכן שיהודי יזקק מזה שמסייע לחבירו להינצל מ"מים רבים", ואדרבה: "מאיר עיני שניהם הוי"⁵¹.

(50) פסחים ח, ב.

(51) משלי כט, יג. וראה תמורה טז, א.

הקדמת התניא.

(46) סנהדרין לו, סע"א (במשנה).

(47) תענית כז, ב. וש"נ.

(48) ראה גם סה"ש תש"א ס"ע 144.

(49) ראה סה"ש תש"ט ע' 321.

י. תורה זו אמר הבעש"ט לפני ריבוי שנים, ומאז עברו כו"כ דורות שהיתה רק בזכרון, ולאחרי כן, הנה מה"זכרונות" באו הדברים בכתב, ואח"כ בדפוס, באופן של הוראה לדורות — שבכחו של כל אחד מישראל (וכיון שזהו בכחו, הרי זה החיוב וגם הזכות שלו) לעסוק בכל ג' הענינים:

להיות מ"יורדי הים באניות" — להתעסק עם ב' האופנים של "אניות",

החל מכמו שהם בכל אחד בפרט: מצד חלק הגוף הקשור עם חלל השמאלי שבלב — הרי זה "אני" מלשון תאני ואני; ומצד חלק הגוף הקשור עם חלל הימני שבלב — הרי זה "אני" (ספינה) שמצילה מ"מים רבים",

ומלבד זה, יש לכל אחד השפעה על הסביבה — כפי שאמר פעם כ"ק מו"ח אדמו"ר⁵², שהחוקרים אומרים, שכאשר אדם נופח בפיו ("גיט אַ בלאָז") בחדר לפניו מחדר, הנה גם בציר הצפוני נעשה שינוי בטמפרטורה... כי, כל העולם הוא באופן של אחדות, ולכן, כאשר נעשה שינוי בחלק מסויים בעולם, מוכרח להיות שינוי בכל העולם, כך, שכל אחד מישראל יכול להיות מאלו ש"עושי מלאכה במים רבים".

אלא, שמי שביכלתו לפעול יותר, אינו יוצא ידי חובתו בפחות, שהרי "עשיר שהביא קרבן עני לא יצא"⁵³, אלא צריך להביא "קרבן עשיר". ואז — שכרו ישולם לו בכפלים, וכאמור לעיל⁵⁴ — שנעשה הענין ד"ניחמתנו", באופן ד"אודך הוי' כי אנפת בי"⁵⁵, שרואה פרי טוב בעמלו — "מאי פירות .. מצוות"⁵⁶, וכן זרע כפשוטו, "זרע ברך ה'"⁵⁷, "בניך אלו התלמידים"⁵⁸, "צבאות השם", ויוכל לומר — בצדק — "ראו גידולים שגדלתי", ובקרוב ממש — כפי שרבינו נשיאנו הי' מסיים כמ"פ — לצאת עם כולם לקראת משיח צדקנו.

* * *

יא. בהמשך להמדובר לעיל (ס"ו) אודות הדפסת הזכרונות של רבינו נשיאנו, בעל ההילולא — ביקשו גם מכמה חסידים שהם ירשמו את זכרונותיהם, מה שזוכרים בעצמם, ומה ששמעו מזקני החסידים, או

(52) ראה גם תו"מ חכ"ח ע' 146. וש"נ.

(53) סוף נגעים (פ"ד מ"ב).

(54) ב"הדרן" על מסכת מכות ס"ו (לקמן)

(55) ישע"י ס"א, ט.

(56) ספרי ופרש"י ואתחנן ו, ז.

(58) 195 ואילך).

בכלל מאנשים נאמנים, סיפורים בעלי תוכן, שנוגעים גם לרבים, וכפי שרבינו בעל ההילולא דיבר וכתב ריבוי פעמים, וביקש שגם אחרים יכתבו — ללקט זכרונות ימי קדם⁵⁹.

וכפי שמצינו גם אצל הנשיא הראשון של בנ"י, משה רבינו, רעיא מהימנא, שאמר: "שאל אביך ויגדך זקניך ויאמרו לך"⁶⁰, והיינו, שאע"פ שהי' זה הדור שקיבל את התורה, כך, שגם הצעירים יחד עם הוריהם עמדו במעמד הר סיני, אעפ"כ, נאמר להם ונקבע מיד — יחד עם כל שאר עניני התורה — "שאל אביך .. זקניך".

ומזה באה גם הוראה והדגשה — עד כמה נוגע להחזיק ולשמור ולהעביר הלאה את הענינים התוכניים של הדורות שלפנינו.

יב. בין הסיפורים שהגיעו מהרב ר' מרדכי הכהן פערלאָווי⁶¹, שהי' כמה שנים בתומכי תמימים שבליובאוויטש, ישנה "אימרה" ("אָ וואָרט") ששמע מהמשגיח, ר' מיכאל בלינער (שהי' נקרא ר"מ דער אַלטער, ר"מ נעוולער), אחד מזקני החסידים בזמנו⁶².

ומקדים לספר אודותיו — כדי שנדע את ה"ציור" שלו — שכאשר הי' מצב דחוק בענינים הכספיים של הישיבה, ומצד חלישות בריאותו לא הי' יכול ללמד את השיעור חסידות שהי' רגיל ללמד, וחשבו האם צריך ליתן לו תשלום מלא כמקודם — אמר כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע, אביו של בעל ההילולא, שעצם ההסתכלות עליו שוה את התשלום... עצם העובדה שהי' מצוי בין התלמידים והמחונכים, והם יראו את ה"ציור" שלו ואופן חייו — הרי זה החינוך הטוב ביותר, ולכן הרי זה שוה את מלוא תשלום הכסף שנותנים לו, מבלי הבט על כך שכספי הישיבה היו

59) ראה אג"ק ח"ג ס"ע יו"ד ואילך. וש"נ.

60) האזינו לב, ז.

61) נדפס לאח"ז בספרו "לקוטי סיפורים" ס"ע תלח ואילך (בהוצאת תשס"ב). וראה גם מכתבי כ"ק אדמו"ר שליט"א אליו (כמה מהם נדפסו בתחלת הספר), אודות עריכת והדפסת הסיפורים: כ"ד אייר תשכ"ד ("כמדומה עינתי מכבר. בכל אופן: פשוט — שימשיך בהן (וכל המרבה ומפרט ה"ז משובח) וכידוע דברי כ"ק מו"ח אדמו"ר בזה, וירשמך כפי שנוכר עליהן ואח"כ יוכלו לסדרן ע"פ סדר זמנים"); י"ב-י"ג תמוז תשכ"ד ("פשוט שנכונה ובמאד רשימת הסיפורים ועל מנת להדפיסם במשך הזמן —

ומה טוב בהוספת ציון המקור (ממי שמע וכיו"ב); ימי חנוכה שנה זו ("מאשר קבלת הרשימות שלו ות"ח על הקורת רוח שנגרם בקריאתם, ועאכו"כ כשיסודרו כולם .. ולברוך בקרוב על המוגמר דרשימות הנ"ל ד' קונטרסים אלה ולהתחיל אח"כ בהמשך שלהם"); ועש"ק פ' כי תשא שנה זו ("בברכה לבשו"ט .. וכן — שמעלה (ובריבוי) על הכתב מסיפורי ועניני רבותינו נשיאינו וד"חסידיים הראשונים" של כאו"א מהם — כן יוסיף ויוסיף מתוך בריאות ושמהה").

62) ראה אודותו — הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א בסה"ש תורת שלום ע' 39. וראה גם תו"מ ח"יד ע' 193. וש"נ.

מחושבים ביותר, ובגלל זה הי' חסר לשלם למישהו אחר שהי' יכול לומר שיעור נגלה או חסידות וכיו"ב.

ובכן: אחד הענינים שר' מיכאל הי' נוהג לחזור ולומר לתלמידים — ואולי נמצאים כאן כאלו ששמעו זאת ממנו — שכאשר לומדים חסידות (ומזה מובן גם בנוגע ללימוד התורה בכלל), הרי זה צריך להיות לא כמו שלומדים או קוראים מכתבים זרים ("פרעמדע בריוועלעך"), מה שקורה ב"שמים", אלא צריך לדעת שהדברים מכוונים אליו ("דאָס מיינט מען אים")! ...

וביאר זאת ע"פ משל:

פעם היו "ישובניקעס" — יהודים שלצורך פרנסתם גרו בישובים שבהם היו מעט יהודים, או אפילו לבדם. ובמשך הזמן, הנה בגלל הניתוק מסביבה יהודית, והעדר האפשרות ללמוד בישיבות וחדרים, היו ביניהם כאלו, שלמרות היותם יראי שמים גדולים (כפי שהי' המצב פעם אצל ה"ישובניקעס"), הנה העדר הידיעה הי' אצלם עד כדי כך שלא ידעו לקרוא.

פעם הגיע מכתב ממקום רחוק לאחד ה"ישובניקעס", וכיון שלא ידע לקרוא, הביא את המכתב ל"מלמד" — כפי שהי' אז הסדר, שכמה "ישובניקעס" היו שוכרים מלמד עבור ילדיהם, והיו מושיבים אותו במקום שהי' במרחק שוה לכל הישובים שבסביבה, כדי שיהי' נוח לכל ה"ישובניקעס" שבסביבה שיש להם ילדים — כדי שה"מלמד" יקרא עבורו את המכתב.

כאשר המלמד התחיל לקרוא את המכתב — וכדרך המלמדים פעם שהיו קוראים כדבעי, ללא נקודות... ובהטעמה — התברר שתוכן המכתב הוא שאביו של ה"ישובניק" נפטר, לא עלינו, וכשקרא זאת, התעלף ה"ישובניק".

והי' ר' מיכאל מסיים — מספר הרב פערלאָו — ואומר לתלמידים: לכאורה אינו מובן: את המכתב קרא ה"מלמד", ואילו ה"ישובניק" לא ידע לקרוא מה כתוב במכתב — אפילו אילו המכתב הי' עם נקודות, ועאכו"כ בהיותו ללא נקודות, וא"כ, לכאורה הי' צריך להתעלף מי שראה והבין מה שכתוב במכתב, ולא מי ששמע את תוכן המכתב ממישהו אחר, ואעפ"כ, מי התעלף? — לא ה"מלמד", אלא ה"ישובניק"?!

אך התירוץ על זה הוא — שאצל המלמד הי' זה יהודי זה, ואילו אצל ה"ישובניק" — הרי זה אביו ("דאָס איז זיין טאַטע")! ...

והנמשל מובן:

כאשר מִיִּשְׁהוּ לומד חסידות וחושב שזהו "אבא של מִיִּשְׁהוּ אחר" — אזי יכול ללמוד חסידות, לקרוא נכון ולדעת כל מה שכתוב, גם ללא נקודות... ואעפ"כ, הוא לא יתעלה;

משא"כ כאשר מִיִּשְׁהוּ שומע אפילו את לימודו של חבירו, אבל הוא יודע שאליו מכוונים הדברים, וזהו "אביו שבשמים" — אזי יתעלה! וכן הוא בנוגע ללימוד התורה בכלל:

לימוד התורה מצד עצמו — הרי "תלמוד תורה כנגד כולם"⁶³, אבל אעפ"כ, יש צורך בהדרכה — לידע שאין זה באופן שלומדים ענין שיִשְׁנו ב"שמים";

— אדרבה: התורה "לא בשמים היא"⁶⁴, אלא ניתנה למטה בארץ — וכאשר לומד בתורה "אם בחוקותי תלכו", "שתהיו עמלים בתורה", אזי "ונתתי גשמיכם בעתם"⁶⁵ — צריך לדעת שאין זה באופן שהדברים מכוונים לתנאים שכתבו את ה"ספרא", או לרש"י שמביא את דברי הספרא, ואילו הוא, רק "לומד" את הפסוק בחומש עם פירוש הספרא או פירוש רש"י, אלא הדברים מכוונים אליו, ואילו התנא הוא ה"מלמד" שקורא ומפרש את הפסוק ומתרגם אותו בשפה שלו, שידע, שהכוונה ד"בחוקותי תלכו" היא, שהשומע צריך להיות עמל בתורה, ואז — "ונתתי גשמיכם בעתם".

יג. ענין זה מהוה "לימוד זכות" (אבל, אוי ואבוי ללימוד זכות שכזה) וגם "פירכא":

יש מי שטוען, שהוא לא צריך לעסוק בהפצת המעיינות חוצה, או בהפצת היהדות חוצה, ולא צריך להדר בדקדוק קל של דברי סופרים — כיון שיִשְׁנו יהודי שהוא מבוגר ופיקח ממנו, וגם הוא לא עושה זאת... הוא יודע אמנם שהפצת המעיינות חוצה תביא את המשיח, אבל, לא אליו מתכוונים שהוא יפיץ, והוא יביא את המשיח; זה לא ה"עסק" ("ביזנעס") שלו; עליו לקרוא את ה"מכתב" בפני חבירו, ולמסור לו שהבעש"ט כתב שכאשר "יפוצו מעינותיך חוצה" אזי קא אתי מר דא מלכא משיחא⁶⁶, ולאחרי שקרא את המכתב בפני ה"ישובניק", מסתלק ועושה מה שרוצה...

עה"פ.

63 פאה פ"א מ"א.

66 אגה"ק דהבעש"ט — כש"ט בתחלתו.

64 נצבים ל, יב. וראה ב"מ נט, ב.

ובכ"מ.

65 ר"פ בחוקותי ובתו"כ (ספרא) ופרש"י

יש אמנם ציווי "ואהבת לרעך כמוך"⁴³, ו"כי תראה ערום וכסיתו"⁶⁷, וכדאיתא בתנא דבי אליהו רבה⁶⁸, שכאשר רואים יהודי ערום מתומ"צ, צריך להלבישו טלית וכו', כפי שמאריך בפרטי המצוה, והוא קורא את דברי התנדב"א, ומדפיס ומפרסם זאת, ואומר זאת ב"דרשה" וכו', אבל, שהוא יתעלף? — מה זה שייך אליו?! זהו ענין שקורה ב"שמים" או ב"ארץ", ואילו הוא נמצא בין השמים לארץ...

ובכן: יהודי הנ"ל חושב שמדובר אודות "אבא של מישהו אחר", ובמילא, כאשר פלוני טועה, אין זה "תירוקן" שלכן צריך גם הוא לטעות! וזוהי ההדרכה הכללית — לידע שמדובר אודות "אבינו שבשמים", האבא האישי של כאו"א מישראל, ויש להזהר מהמעמד ומצב ש"אבי ואמי עזבוני"⁶⁹, כמבואר בלקו"ת⁷⁰ שיכול להיות יהודי שנמצא במעמד ומצב ש"אבי ואמי עזבוני", רח"ל, שאין לו הבנה והשגה כלל. — אמנם גם אז הנה "ה' יאספני"⁶⁹, ו"אין לך דבר שעומד בפני התשובה"⁷¹, אבל אעפ"כ, עליו להרגיש את הכאב מזה ש"אבי ואמי עזבוני".

צריך לדעת שהדברים מכוונים (לא לפלוני, אלא) אליו — במכ"ש וק"ו מהסיפור אודות אדמו"ר האמצעי⁷², שכאשר מישהו ביקש ממנו "תיקון" על ענין שהי' שלא בערך כלל לגדר האנושיות, "תפס" מיד, שכיון ששואלים אצלו, הרי זה סימן שהוא בעצמו צריך לתקן דבר-מה. אלא שאדמו"ר האמצעי הי' צריך להתענות כמה ימים, לבכות ולומר תהלים, עד שנתגלה לו מהו הענין שעליו לתקן; ואילו הוא, כאשר יחשוב על עצמו, לא יצטרך להתענות ולהתייגע, כי אם "דעת לנכון נקל", ו"אפילו בהתבוננות קלה" — כלשון התניא⁷³ — "יתפוס" מה חסר אצלו, ומה יכול וצריך לעשות.

אבל צריכה להיות הנחה כללית, שכל דבר שקורה בד' אמותיו מכוון אליו ("מ'מיינט אים"); יכול להיות שהכוונה גם להזולת, אבל בעיקר — אליו, וכדברי הבעש"ט⁷⁴ שכל דבר שיהודי רואה או שומע הרי זה הוראה בעבודתו להקב"ה.

(72) ראה ב"הדרן" הערה 303 (לקמן ע' 226). וש"נ.

(73) אגה"ת ספי"ב. ועוד. פמ"ב (ס, ב).
(74) ראה כתר שם טוב בהוספות סרכ"ג ואילך. וש"נ (נעתק ב"היום יום" ט אייר).

(67) ישע"י נח, ז.

(68) פכ"ז.

(69) תהלים כז, יו"ד.

(70) דרושי ש"ש סז, א. שמע"צ פט, ב.

(71) רמב"ם הל' תשובה ספ"ג.

יד. לכאורה: מה מוסיף כאן ה"משל" — הרי זה דבר הפשוט?!
 אך ה"קונץ" הוא — שגם לאחרי ששומעים את המשל, ויודעים
 שזהו דבר הפשוט, יכולים להמשיך לחשוב שזהו ה"אבא של מישהו
 אחר", ואילו הוא ה"מלמד" שקורא את המכתב,
 והוא קורא במכתב הא גופא — שצריך להזהר שלא לטעות, אלא
 לידע שזהו ה"אבא שלו", ואילו מכוונים הדברים,
 — וכפי שהיו אומרים פעם בנוגע לדין ש"אין מסיחין בסעודה"⁷⁵,
 שהא גופא "אין מסיחין בסעודה" ... —
 ענין זה גופא — הוא רק "קורא" במכתב עבור פלוני, ולא יתכן
 כלל שהדברים מכוונים אליו.
 וכל זה למה — בגלל ששכנע את עצמו שזהו "האבא של פלוני",
 והוא רק ה"מתורגמן", ה"מלמד", שצריך לקרוא את המכתב עבור
 ה"שובניק"...

ואם יאמרו לו שה"שובניק" יודע לקרוא בעצמו — יהי ברוגז,
 שהרי הוא ה"למדן"; במה מתבטאת ה"למדנות" שלו — באמירה לזולת,
 ואילו בנוגע לעצמו, לא שייך שיתעלף — הוא "בעל מוחין" ... ואין
 הדבר שייך אליו כלל.

טו. וגם בענין זה יש הוראה ממה שראינו אצל בעל ההילולא⁷⁶:
 ביחד עם זה שצוה לאחרים לעשות — הנה לא זו בלבד שהוא
 בעצמו עסק בלימוד קבלה וחסידות עם הזולת, וכיו"ב, אלא הוא גם למד
 אל"ף-בי"ת עם הזולת, ולמד אודות הנחת תפילין עם הזולת, וכיצד
 להבטיח שיאכל כשר.

ולכאורה: כדי להבטיח שיהודי יאכל כשר — אפילו לא "גלאַט
 כשר", אלא כשר כפשוטו, ללא הידורים, ובלבד לא ההיפך — יש צורך
 דוקא בפעולתו של הממלא-מקום של הרבי מליובאוויטש?! הרי הי יכול
 לשלוח את ה"משרת", וגם הוא הי יכול להסביר זאת להזולת.

ואעפ"כ טען, שכיון ש"בא לידך", הרי זה סימן שזהו בירור שלו,
 ולא רק בגלל שצריך להציל את הזולת, אלא עי"ז הוא מציל את עצמו!
 ולכן צריכים גם אנו להתנהג כן, בדרכיו אשר הורנו ונלכה
 באורחותיו, וכפי שאמר והדגיש בנוגע לכל התירוצים שהדבר שייך

(75) תענית ה, ב. נת' בלקו"ש חל"ה ע' (76) ראה גם שיחת יו"ד שבת תשכ"ג ס"ט;
 סי"ב (תו"מ חל"ו ע' 110; ע' 113). וש"נ. 232 ואילך. וש"נ.

לאחרים, שמתכוונים לכל מי שהדברים "מתאימים" אליו⁷⁷, ועליו לשאול מיהו אחר אם הדברים "מתאימים" אליו, כיון שאהבת עצמו מכסה על כל הענינים.

וכאמור כמ"פ אודות דברי רבינו בעל ההילולא, שעומדים אנו ברגעי הגלות האחרונים, והקב"ה "מבעיר" את כתלי הגלות⁷⁸, ותיכף ("אָט אָט") "יוצאים ביד רמה"⁷⁹, כך, שחבל על כל פעולה שהיו יכולים לעשות ולא עושים, כיון שע"ז מעכבים את השכינה וששים רבוא מישראל רגע נוסף בגלות!

וישנה ההבטחה, שאם רק ירצה — מסייעין אותו בכלל, ובפרט בעל ההילולא עצמו, שמסר במאמר של יום ההילולא (כנ"ל ס"ב-ג), שכל אחד מישראל מצווה להשכיין את אור הסובב למטה, ובאופן של גילוי, שיהי' "ושכנתי בתוכם", בתוך כל אחד ואחד מישראל.

* * *

טז. צוה לנגן ואמר מאמר ד"ה באתי לגני אחותי כלה.

* * *

יז. הסדר הוא, שבהתוועדות הקשורה עם יו"ד שבט, עורכים מגבית עבור "קרן תורה"⁸⁰, שממנה מסייעים לאלו שרוצים ללמוד תורה לשמה, ללא תכלית של פרנסה, "קרדום לחתוך בה"⁸¹, וכיו"ב, שיוכלו ללמוד מתוך מנוחה, ומתוך הרחבה.

וכנהוג כאן — הרי זה נעשה ללא פירסום והכרזה ברבים וכו' וכו'.

וכל הרוצה, יכול לרשום — באותה פיתקא או בפיתקא בפני עצמה — שמו בצירוף שם האם, להזכירו על הציון של בעל ההילולא, ביחד עם הנתינה, במזומן או טשעק וכו', והעיקר — שיהי' זה באופן ד"כל המרבה הרי זה משובח".

יח. וענין זה הוא גם בהמשך להמדובר כמ"פ אודות המובא בדברי חז"ל בכ"מ שהגאולה העתידה תהי' ע"י שני ענינים:

(77) ראה גם תו"מ ח"י"ח ע' 52 הערה 123. וש"נ.
 (78) ראה אג"ק שלו ח"ו ע' שעב (נעתק 68). וש"נ.
 (79) פרשתנו (בשלח) יד, ח.
 (80) ראה גם שיחת מוצש"ק פ' בשלח, י"א שבט דאשתקד סל"ה (תו"מ חל"ט ע' 68). וש"נ.
 (81) ראה הל' ת"ת לאדה"ז פ"ד הי"ד. וש"נ.

א) ענין התשובה, כדברי הגמרא במסכת סנהדרין⁸² ש"עושי תשובה (ומיד הן⁸³) נגאלין", ועפ"ז מבארים מ"ש⁸⁴ "בשובה ונחת תושעון", ש"בשובה" הו"ע התשובה⁸⁵,

ב) ענין הצדקה⁸⁶, וכפי שמבאר רבינו הזקן⁸⁷ שקאי על הצדקה "שיעשו גם אם יהיו פטורים מדינא, כי אין בן דוד בא כו' (עד שתכלה פרוטה מן הכיס)"⁸⁸, והיינו, שנתנית הצדקה היא לא רק בגלל שצריך ליתן מעשר או חומש (כתקנת אושא⁸⁹), או גם יותר מזה⁹⁰, כפי שהחיוב הוא מן התורה, או מדרבנן, באופן של הידור, אלא נתנית צדקה באופן שאינו מחוייב בה כלל, שעי"ז באה גם הגאולה באופן שלכאורה אינו מחוייב בזה כלל (ע"ד משנת⁹¹ לנוגע לראיות שמביא ר"ע בנוגע לאופן הגאולה).

ולהעיר, שגם בענין התשובה יש כמה אופנים:

רבינו הזקן מבאר באגרת התשובה⁹², ש"מצות התשובה מן התורה היא עזיבת החטא בלבד (כדאיתא בגמרא .. ובח"מ כו")", קבלה טובה מכאן ולהבא; אבל לאח"ז ישנם דרגות נעלות יותר בתשובה באופן של עלי' מדרגא לדרגא, ועד לדרגא הכי נעלית שבתשובה,

ועד כדי כך, שלפעמים אינה בכלל תשובה (ע"ד הרגיל) — שלכן מצינו בדברי חז"ל שיש חטאים כאלו שאפילו תשובה אינה מועלת, אף שגם בהם מועלת תשובה נעלית יותר, תשובה שלימה, וכמו בנוגע לעון הידוע, שעליו נאמר בזהר⁹³ שאין תשובה מועלת, ולכאורה אינו מובן: הרי "אין לך דבר שעומד בפני התשובה"? והתירוץ על זה⁹⁴, שכוונת חז"ל באמרם שאין תשובה מועלת היא — לתשובה ע"ד הרגיל, ש"התורה על הרוב תדבר"⁹⁵.

ועד"ז בנוגע לצדקה — שיש בה כמה אופנים, ועד לשלימות הצדקה, שנותן באופן שאינו מחוייב, שזהו המצב ד"תכלה פרוטה מן הכיס".

82 צו, סע"ב.	90 ראה תניא אגה"ת פ"ג (צג, א). אגה"ק
83 רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ה.	91 שם (קטו, סע"ב ואילך).
84 ישע"י ל, טו.	92 ב"הדרן" סי"ד; סי"ט ואילך (לקמן
85 ראה חדא"ג מהרש"א לסנהדרין שם.	ע' 206 ואילך; ע' 215 ואילך).
86 ראה תניא פל"ז. אגה"ק ס"ד. ובכ"מ.	93 פ"א.
87 אגה"ק סוסי"י.	94 ח"א ריט, סע"ב. ועוד.
88 סנהדרין שם, א. וראה ב"מ"מ, הגהות	94 ר"ח (שער הקדושה פ"ז) — הובא
והערות קצרות לאגה"ק שם (ע' כז).	בתניא אגה"ת פ"ד.
89 כתובות נ, רע"א. וש"נ.	95 ראה מו"נ ח"ג פל"ד.

ויש לומר הפירוש בזה באופן המתאים לכך שהכוונה היא שקיום התומ"צ יהי מתוך שמחה וטוב לבב — שנתנית הצדקה אינה בגלל שיודע שיש לו פרוטות בכיס, וצריך לתת מהם מעשר או חומש, אלא אפילו אם הי' חושב שנמצא במעמד ומצב ש"תכלה פרוטה מן הכיס", שאין בכיסו אפילו פרוטה, שאז הוא פטור מדינא, הנה גם אז הי' נותן לצדקה מתוך חיות, שמחה וטוב לבב, וגם סכום גדול, כמו שנותן עכשיו, כשהקב"ה נותן לו עשירות, ואז — "בן דוד בא".

ומזה מובן גם בנוגע לכל אחד, ובפרט בבוא יום ההילולא שבו נעשית עליית בעל ההילולא מדרגא לדרגא, כמו ב"יאָרצייט" של כל איש ישראל, ועאכו"כ נשיא בישראל, ש"בחר רישא גופא אזיל"⁹⁶ — שכאשר מקשרים זאת עם נתינת הצדקה, ובאופן שאינו מחוייב בה כלל, כיון שזהו יותר ממעשר ואפילו יותר מחומש, הרי זה ממשיך מיד "ברכה עד בלי די"⁹⁷,

ועי"ז ממשיכים את הגאולה האמיתית והשלימה גם באופן "עד בלי די", למעלה מכל מדידה והגבלה, יותר מג' פרסאות (י"ח מיל), ויותר מ"אלף טפף .. אלף קפל"⁹⁸, ובאופן ש"לעושי רצונו על אחת כמה וכמה".

[כ"ק אדמו"ר שליט"א הורה שיחלקו את המעטפות כו' עבור ה"מגבית"].

* * *

יט. בהמשך להמדובר ב"הדרן" אודות היעוד שנאמר אודות זמן הגאולה, "עוד ישבו זקנים וזקנות ברחובות ירושלים"⁹⁹ — נשאלת השאלה: מכל הענינים שדובר אודותם — ישנם הוראות בנוגע לעבודתנו במשך זמן הגלות; אבל כיצד יכולה להיות הוראה מזה שלעתיד לבוא "ישבו .. זקנות ברחובות ירושלים" — בנוגע לזמן דעתה, שאין זה דבר הרצוי, כיון שזהו היפך הדין¹⁰⁰ ד"כבודה בת מלך פנימה"? והמענה לזה — בהקדים:

ישנם כאלו שבאים בטענות: מדוע התחילו לאחרונה להתעסק כ"כ בחינוך הבנות¹⁰¹, אף שלכאורה לא הי' כן בדורות שלפנינו. ובפרט שחינוך

96) עירובין מא, א. וראה סוטה מה, ב. 100) תהלים מה, יד. רמב"ם הל' אישות פי"ג הי"א.
97) מלאכי ג, יו"ד.
98) ראה ב"ב עה, ב (ובפרשב"ם). 101) ראה גם תו"מ חל"ח ע' 288 ואילך.
99) זכרי' ח, ד. וש"נ.

הבנות כפי שנעשה עתה קשור עם היציאה מפתח ביתה לחוץ, לבית-הספר, ומבית-הספר לביתה — שזהו היפך הענין ד"כבודה בת מלך פנימה", וכפי שמצינו במאורע ד"ותצא דינה"¹⁰².

ויתירה מזה — שלא מסתפקים בכך, אלא גם הענין של עסקנות ציבורית נעשה לא רק תפקיד של אנשים, אלא גם של נשים, ואדרבה: "ויבואו האנשים על הנשים"¹⁰³ — שהנשים עוסקות ופועלות יותר מאשר אנשים. ומובן, שגם כאשר ההתעסקות בזה היא באופן שנשים לחוד ואנשים לחוד, עדיין אין זו הנהגה של "צניעות", שהרי אי אפשר לעסקנות ציבורית ללא ענין של יציאה לחוץ, היפך הענין ד"כל כבודה .. פנימה".

ואעפ"כ רואים אצל גדולי ישראל בדור שלפנינו — שבודאי היתה מסורת אבותיהם בידיהם — שהתמסרו מתוך יגיעה והשתדלות גדולה שיהיו בתי-ספר לנערות, לא פחות מאשר ההשתדלות בנוגע לבתי-ספר לנערים; אמנם לא באותו תוכן לימודים, אבל באופן ששולל לכאורה את הענין ד"כבודה בת מלך פנימה", ע"י היציאה מפתח הבית לחוץ לילך לבית-ספר.

ועכצ"ל, שענין זה הוא בבחינת "עת לעשות לה' הפרו תורתך"¹⁰⁴, — ובסגנון האמור לעיל¹⁰⁵ בנוגע לרבן גמליאל, שכאשר רואים שהדור הוא במעמד ומצב ד"מוטעין" או "מזידין", אזי יכולים לשנות את קביעות החדשים, ועד שצריך לבוא "במקלו ובתרמילו" ביום שהי' אמור להיות אצלו "יום הקדוש" —

כפי שראו גדולי ישראל בדור שלפנינו — שאנו רק הולכים בעקבותיהם ובדרכיהם אשר הורונו — שבהכרח להשקיע השתדלות הכי גדולה בנוגע לחינוך הבנות, כיון שמצד כמה סיבות לא יכולים לצאת י"ח ולסמוך על החינוך שמקבלים בבית, אלא יש צורך בבתי-ספר, שבהם יכולה להיות השגחה ולימוד מתוך יגיעה ושקידה באופן אחר לגמרי.

ועד"ז בנוגע לעסקנות ציבורית — שגם בזה ראינו הוראת גדולי ישראל, שמינו וחזקו ועודדו נשים לעסוק בצרכי ציבור באמונה, תוך כדי הבהרה שיהי' זה בדרכי צניעות, לא בתערובות, אלא אנשים לחוד ונשים לחוד.

104) תהלים קט, קכו.
105) "בהדרן" סכ"ד (לקמן ע' 224 ואילך).

102) וישלח לד, א ובפרש"י. נתבאר
בלקו"ש חל"ה ע' 150 ואילך.
103) ויקהל לה, כב ובפרש"י ורמב"ן עה"פ.

ועוד זאת — שקישרו זאת עם הגאולה, ש"בשכר נשים צדקניות שהיו באותו הדור (דור יוצאי מצרים) נגאלו ישראל ממצרים" ¹⁰⁶, ועד"ז גם בגאולה העתידה ¹⁰⁷, עלי' נאמר ¹⁰⁸ "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות".

ומזה מובן שזהו (לא רק נתינת היתר, אלא אדרבא, גם) ציווי — שמתוך הגדרות והגבלות וזהירות הדרושות ובאופן של צניעות, יש להרכות טירחא, בגופו ובממונו ועד בנשמתו, בנוגע לחינוך הבנות, לא פחות מאשר בנוגע לחינוך הבנים, כדי להעמיד את דור הגאולה; ובשביל זה גופא יש צורך בכל אירגוני הנשים, כדי שיוכלו לעסוק בזה כדבעי, והולך ומוסיף ואור, ולעשות זאת באופן ש"ישבו ברחובות", אבל ב"רחובות ירושלים" — כפי ש"ירושלים" יכולה להיות אפילו עתה בד' אמותיו של כאו"א — כפירוש התוס' ¹⁰⁹ שירושלים היא "על שם יראה ועל שם שלם", שלימות היראה ¹¹⁰, שאז גם יצליחו בזה.

וזהו המענה על השאלה: כיצד יכול להיות השכר לעתיד לבוא ש"ישבו .. זקנות ברחובות ירושלים", בה בשעה ש"שכר מצוה" צריך להיות מעין המצוה ¹¹¹, ולכאורה איך שייך ענין זה בעבודה במשך זמן הגלות? — עי"ז שנשים צדקניות בישראל מקדישות מזמנן לעסוק בכל הנ"ל באופן של צניעות ובאופן של שלימות היראה — "ירושלים", ועושות זאת בהרחבה — "ברחובות ירושלים", ובאופן של ישיבה — "ישבו" — "אין ישיבה אלא לשון עכבה" ¹¹² (לא באופן ש"דעתן קלות" ¹¹³, שאז הרי זה ענין שיש בו שינויים, אלא באופן של עבודה מסודרה).

ועי"ז מכינים ומעמידים "צבאות השם", שעמהם נצא בעגלא דידן לקבל פני משיח צדקנו.

* * *

כ. ישנה גם התקנה של בעל ההילולא ללמוד בכל יום פרשה חומש עם פירוש רש"י, ובנדוד"ד, ביום רביעי, מרביעי עד חמישי, ששם מדובר אודות שירת מרים.

106) סוטה יא, ריש ע"ב. 110) ראה לקו"ת ראה כט, ד. דרושי ר"ה
107) ראה יל"ש רות רמז תרו בסופו ס, ב. שה"ש ו, ג. ובכ"מ.
111) ראה תניא פל"ט (נב, ב). ובכ"מ.
108) מיכה ז, טו. 112) מגילה כא, סע"א. הובא בפרש"י
109) ד"ה הר — תענית טז, א (מב"ר עה"ת עקב ט, ט. ועוד.
פנ"י, יו"ד). 113) שבת לג, ב. וש"נ.

ובהקדמה — שמרים היתה מהמילדות העבריות (שפרה ופועה, שפרה זו יוכבד, ופועה זו מרים¹¹⁴), שהעמידו דור ישרים יבורך, — למרות שכבר הי' תוקף הגלות, שהתחיל מלידת מרים, שלכן נקראת בשם "מרים", ע"ש מרירות הגלות¹¹⁵ — ויתירה מזה, שהיא פעלה על עמרם ש"עמד והחזיר את אשתו", ועי"ז "עמדו כולן והחזירו את נשותיהן"¹¹⁶, ועי"ז העמידו את הדור שאמר "זה א-לי ואנוהו"¹¹⁷.

ובכן:

בהתחלת שירת מרים נאמר¹¹⁸: "ותקח מרים גו' את התוף בידה גו'" — כלי זמר דוקא, ולא ענין של קול¹¹⁹.

ולכאורה: מאורע זה הי' קודם מ"ת, וא"כ, מהי ההגבלה בענין זה, ובפרט שבנ"י היו אז בדרגת צדיקים, במעמד ומצב שכל אחד מורה באצבעו ואומר "זה א-לי ואנוהו"¹²⁰. אך אעפ"כ רואים שגם אז הקפידו על ענין הצניעות.

וזוהו גם מענה לטענה שהוא או היא יכולים לעמוד בנסיון וכו' — שהרי ישנה הוכחה משירת מרים, שגם במעמד ומצב ש"מורה באצבעו" על אלקות, הי' צורך בהגבלה — לא באופן של קול, ולא ביחד עם הגברים, אלא רק "ותען להם מרים גו'"¹²¹, ש"אמרה¹²² שירה לנשים". וזהו גם ה"כלי" שעל ידו זוכים לקבל את היעוד "עוד ישבו זקנים וזקנות ברחובות ירושלים".

* * *

כא. ישנו ענין נוסף, שגם הוא מענינא דיומא: כאשר בעל ההילולא הי' ברוסיא, מדינתנו מלפנים, הי' אצלו הענין

(* ברשימות כ"ק אדמו"ר שליט"א בקשר להתוועדות זו: ותקח התוף .. ותען להם (לי' זכר) לאנשים: שירו (ע"פ ילקוט ראובני); רש"י סוטה מח, סע"א: קצת פריצות כו'.

(114) שמות א, טו ובפרש"י.	(118) שם, כ.
(115) ראה שמור' רפכ"ו. שהש"ר פ"ב,	(119) ראה צדה לדרך עה"פ.
יא. יל"ש ר"פ שמות (רמז קסב).	(120) מכילתא ופרש"י עה"פ (שם, ב).
(116) סוטה יב, א.	(121) שם, כא.
(117) פרשתנו (בשלח) טו, ב.	(122) מכילתא ופרש"י עה"פ.

ד"ציון שדה תחרש" 123 — שנטע שם... 124 "גרעינים" שעברו רקבון אמיתי, ככל הפרטים שבדבר, ואעפ"כ עמדו בכל הנסיונות, ועכשיו אווזים כבר ב"יקצורו", אלא שלפי שעה חסר עדיין ה"ברנה" 125, מלבד אצל אותם יחידים ש"התגנבו" ("האָבן זיך אַרויסגעכאַפּט"), וממתינים בכליון עינים שיבואו משם רובם, באיכות ובכמות, ובשמחה ובטוב לבב.

ויה"ר שהענין ד"יקצורו" שישנו כבר אצלם במקום שהם, יהי באופן של "ברנה", ומזה יבואו לענין ד"יקצורו" במקום רחב, ובכל הפירושים שישנם בענין ההרחבה — שיצאו מן המיצר אל המרחב, עם כל הפירושים שבזה 126, ומתוך שמחה וטוב לבב,

ובאופן ד"אומר לצפון... תני" 127 — שיתנו מעצמם 128, ובמילא לא יהי צורך בכל ההתפתלויות ("דרייעריי") וכו',

ויהי קיבוץ גלויות האמיתי ובשלימות, ע"י משיח צדקנו, ויהי בראשם" 129.

[כ"ק אדמו"ר שליט"א נתן בקבוק משקה להר"ש הלוי לעוויטין ולהרש"ז דוכמאן שיחלקו בשם יהודי רוסיא].

* * *

כב. בהמשך להמדובר ב"הדרן" 130 אודות קישור שתי הנבואות לעדות אחת ע"י "עדים נאמנים", שכאשר מתחילה להתקיים, צריכה להתקיים בשלימותה, יש להוסיף, שכן הוא גם בנוגע להענין האמור לעיל:

כיון שישנם כבר אלו שהתיישבו בכפר חב"ד שבארצנו הקדושה 131, "ארץ אשר גו' עיני ה' אלקיך בה מרשית השנה ועד אחרית שנה" 132, ויש חלק מהם שכבר עוסק ב"ציון שדה תחרש", בחרישה וזריעה כפשוטם, שזוהי התחלת היציאה משם, בבחינת "הנצנים נראו בארץ" 133 — הרי זה יפעל את היציאה משם עבור כולם, בתוככי כל ישראל, ובפרט העומדים בראשם, שהם אלו ש"שלחו" אותם, שיצאו משם הם ונשיהם ובניהם ובנותיהם, כמ"ש בנוגע ל"ימי צאתך מארץ מצרים": "בנערינו

128) ראה גם תו"מ חמ"א ע' 179. וש"נ.
129) מיכה ב, יג.
130) סכ"ב (לקמן ע' 221 ואילך).
131) ראה גם לעיל ע' 44. וש"נ.
132) עקב יא, יב.
133) שה"ש ב, יב.

123) מיכה ג, יב.
124) כ"ק אדמו"ר שליט"א דיבר בקול חנוק מבכי (המו"ל).
125) תהלים קכו, ה.
126) ראה סה"ש תרצ"ט ע' 315. וראה גם תו"מ חכ"ד ע' 254. וש"נ.
127) ישע' מג, ו.

ובזקנינו נלך בכנינו ובכנותינו¹³⁴, ועד ש"לא תשאר פרסה"¹³⁵, אלא "ברכוש גדול"¹³⁶ "יבואו הנה".

ויהי זה בעגלא דידן דוקא, לפי המדידה שלנו בשיעור "מיד" שבדברי חז"ל "מיד הן נגאלין"⁸³, ובחסד וברחמים, ובאופן של שמחה, שפורצת כל הגדרים¹³⁷, הן מלמטה והן מלמעלה, ולמטה מעשרה טפחים, ובטוב הנראה והנגלה.

[כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן הניגון "ניע זשוריצי כלאָפּצי", והניגון "אבינו מלכנו".

אח"כ צוה להכריז, שאלו שנתחייבו לברך ברכה אחרונה, לא ישכחו על זה.

אח"כ נתן את המזונות להר"ד ראסקין עבור ההתוועדות דיום הש"ק, וצוה לנגן ניגון לסיום ההתוועדות].

(137) ראה בארוכה סה"מ תרנ"ז ס"ע רכג ואילך. ועוד.

(134) בא יו"ד, ט.
(135) שם, כו.
(136) לך לך טו, יד.